

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Власенко О. М.,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

Сучасне українське суспільство постійно потребує активних освічених громадян, здатних до самореалізації, самопізнання та саморозвитку, особистостей з активізованим внутрішнім ресурсом, готових самостійно приймати рішення, здатних до співпраці й міжкультурної взаємодії у громадянському суспільстві. Таке соціальне замовлення потребує педагогічного осмислення загальних тенденцій і закономірностей виховання громадянина. Становлення громадянського суспільства передбачає зрілість індивіда як особистості та громадянина, без сформованих громадянських цінностей людиною легко керувати, оскільки вона не здатна до усвідомленого вибору, швидко підпадає під емоційний вплив та змінює свої політичні орієнтири, що викликає атомізацію суспільства. В старших класах завершується процес первинної соціалізації, тому й вимоги до освітнього процесу передбачають цілісне зосередження уваги на підготовці

старшокласника як до праці, до створення сім'ї, так і до життя в громадянському суспільстві та виконання громадянських обов'язків.

На процес формування громадянськості, громадянської активності, системи громадянських цінностей впливають такі соціальні інститути, як сім'я, заклади позашкільної освіти, заклади середньої освіти, дитячі неформальні організації, громадські організації та, звісно, ЗМІ. Проте вирішальну роль у громадянському вихованні відіграє школа, якісно організований освітній процес, створене освітнє розвивальне середовище, яким охоплюються всі школярі. Гуманітарні предмети в старших класах, займаючи особливе місце серед шкільних дисциплін, повинні ставити перед собою мету – сформувати україноцентричний світогляд старшокласника, вихований на взірцях української мови й літератури, історії, громадянської освіти. Якщо старшокласник вивчатиме українську мову як історію та спосіб мислення свого народу, то він матиме відповідальність перед своєю Батьківщиною (І.Фаріон).

Навчання гуманітарних предметів (історії, мов, літератур) завжди пов'язане з вихованням в учнів певних якостей, тому зміст навчання, безумовно, має величезне значення, оскільки виховує у юнацтва почуття громадянського обов'язку, толерантності, патріотизму; скеровує процес самовизначення старшокласника, його власний вибір на користь громадянських цінностей суспільства або споживацтва, справедливості та рівності або насильства, жорстокості й агресії, на користь здоров'я або шкідливих звичок, на благо природи або хижацького природокористування заради вигоди.

Сьогодні ми спостерігаємо варіативність змісту навчальних планів і програм, що істотно розширює можливості вибору шляхів досягнення для всіх учнів більш високих рівнів, у тому числі достатніх для продовження навчання у вищих навчальних закладах країни і за кордоном. Але, незалежно від цього, будь-який предмет повинен не тільки знайомити учнів з теорією, але й мати практичну та політехнічну спрямованість, формувати світогляд, знайомити учнів з досягненнями і перспективними напрямками науки, здійснювати моральне, громадянське, екологічне та ін. виховання учнів, виховувати почуття інтернаціоналізму та патріотизму, громадянського обов'язку на прикладах життя і діяльності прогресивних діячів України, прищеплювати любов до своєї Батьківщини, формувати в учнів уміння давати соціально-політичну оцінку способів досягнення науки й громадянського суспільства. З метою гуманізації фізичної освіти доцільно посилити історичний підхід до навчання. Вивчення курсів гуманітарних предметів корисно завершувати узагальненням історії становлення наукових поглядів, тенденцій у відповідній галузі знань, оскільки історичні екскурси дозволять не тільки порівняти ті чи інші наукові відкриття з особливостями їхньої історичної епохи, але й простежити діалектику процесу пізнання. Учитель повинен знайомити учнів з біографіями державних діячів, просвітників, вчених, що має не тільки пізнавальне, а й велике виховне значення, оскільки формує систему загальнолюдських та громадянських цінностей (справедливість, патріотизм, відданість справі й Батьківщині, громадянська активність та ін.). Серед основних негативних тенденцій сучасної середньої освіти, які впливають на якісну організацію освітнього процесу, виділяємо переважаність програм навчальним матеріалом, невідповідність між обсягом знань, які визначаються стандартом, і кількістю годин, передбачених на вивчення предметів гуманітарного циклу базисним навчальним планом в умовах неузгодженості освітніх стандартів з різними предметами та ін. Таким чином, перед сучасною середньою школою виникає комплекс діалектично взаємопов'язаних проблем, як-от підвищення наукового рівня й міцності знань старшокласників, розвиток їхніх творчих здібностей, пізнавальної самостійності, виховання у школярів громадянської позиції, моральності, культури поведінки в суспільстві. У процесі вивчення основ громадянства старшокласники повинні навчитися приймати рішення, бути активними у суспільному житті, пізнати механізми дотримання прав людини, що може бути досягнуто тільки через використання пошукових, інтерактивних методів навчання.

Література.

1. Громадянська освіта: теорія і методика навчання: посіб. для студ. вищих навч. закл. – К.: Проект ЄС «Громадянська освіта – Україні». – 2008. – 174 с.
2. Паращенко Л. І. Громадянська активність молоді: досвід, методологія, перспективи: Методичний посібник / за редакцією Л. Паращенко. – К.: 2010. – 84 с